

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası Çerçevesinde Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarına Katılım

*Participation in United Nations Peacekeeping Operations in the Framework of the
Foreign Policy of the People's Republic of China*

Öz

Yarı sömürge tarihi ve uzun süren bağımsızlık mücadelesi, Çin'in dış politikasını belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Çin Halk Cumhuriyeti kuruluşunun ardından uluslararası ilişkilerin eşit ve egemen bir üyesi olarak tanınma çabasına girmiş ve müdahale karşıtı bir dış politika çizgisi benimsemiştir. Bu çerçevede Çin, başlangıçta Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonlarına şüpheyle yaklaşmıştır. Fakat Soğuk Savaş'ın ardından bu temkinli yaklaşım değişmiş ve ülke barışı koruma operasyonlarına katılımını önemli ölçüde genişletmiştir. Çalışma Çin'in BM barışı koruma operasyonlarına yönelik değişen yaklaşımını dış politika stratejileri bağlamında analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede dış politika; Soğuk Savaş dönemi ve Soğuk Savaş sonrası dönem olmak üzere iki ana bölüm altında incelenmiştir. Çalışma, Çin'in Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonlarına son dönemdeki artan katılımı ile barışçıl gelişim stratejisi arasında bir ilişki kurmaktadır. Bu çerçevede çalışma, Çin'in operasyonlara dahilîyetini, ülkenin barışsever ve sorumlu devlet imajı ile ilişkilendirmektedir. Çalışma ayrıca, egemenlik ilkesinin, Çin Halk Cumhuriyeti dış politikası ve barışı koruma konsepti üzerinde hâlâ belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Çin'in rıza, tarafsızlık ve güç kullanmamayı kapsayan Birleşmiş Milletler barışı korumanın kutsal üçlüsüne bağlılığının, müdahale karşıtı dış politikasıyla ilgili olduğunu göstermektedir.

Zeynep ARIÖZ

Dr. Öğr. Üyesi,
Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü.
zarioz@bandirma.edu.tr
ORCID: 0000-0001-7470-5407

Cilt / Issue: 9(2), 719-747
Geliş Tarihi: 02.09.2021
Kabul Tarihi: 20.06.2022

Atf: Ariöz, Z.(2022). Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası Çerçevesinde Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarına Katılım. *Tesam Akademi Dergisi*, 9(2), 719-747. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.990211>

Anahtar Kelimeler: BM Barışı Koruma, ÇHC Dış Politikası, Uluslararası Güvenlik.

Abstract

The semi-colonial history and the long struggle for independence are the most important factors determining the foreign policy of China. After the

establishment of the People's Republic of China, it tried to be recognized as an equal and sovereign member of international relations and adopted a non-interventionist foreign policy. In this context, China initially viewed United Nations missions with skepticism. However, this cautious view changed after the Cold War period and China's participation in UN peacekeeping operations has dramatically expanded. The study aims to analyze the changing approach of China toward the United Nations peacekeeping operations in the context of foreign policy strategies. The article examined foreign policy in two parts; namely the Cold War period, and the post-Cold War period. The study links China's increased participation in UN peacekeeping operations with its strategy of peaceful development and assumes that China's participation in UN missions relates to the image of a responsible and peace-loving state. The study also finds that the principle of sovereignty still wields power over China's foreign policy and its peacekeeping concept. This study shows that China's adherence to the holy trinity of UN peacekeeping, including the consent of the host nation, impartiality, and non-use of force, is related to its non-interventionist foreign policy.

Keywords: UN Peacekeeping, PRC Foreign Policy, International Security.

Extended Abstract

China, which has been under the influence of European trade since the 17th century, has been exposed to European exploitation for a long time. By the early 20th century, China had lost most of its country and turned into an economically fragmented state. With the overthrow of the Chinese Empire in 1911, the republic was established. But the constitution was suspended and civil war broke out. The 22-year struggle between the Kuomintang and the Chinese Communist Party, ended with the establishment of the Chinese communist regime in 1949. After the end of the Civil War and the victory of Mao Zedong, the country adopted a *lean to one side* policy and the Soviet Union became China's most important partner. The primary foreign policy objective of the PRC in this period is to be recognized in the international arena and to ensure its independence. In the late 1950s and early 1960s, the Sino-Soviet split occurred. The PRC started to see the USSR as a danger as much as the USA and displayed an anti-hegemonic attitude in its foreign policy during this period. Alongside the Sino-Soviet split, the Sino-American conflict resulted in China's adoption of a *two-front strategy*, anti-imperialist (US) and anti-revisionist (Soviet Union) in the 1960s. During this period China also tried to control the non-aligned movement and to become the

leader of the Third World. After the 1969 USSR-China war and the USSR's threat to China with nuclear weapons, China had to accept the danger of confronting the USA and the USSR at the same time and change its strategy. It adopted the strategy of *compromising with the far away while fighting the enemy nearby* and normalized US relations. The US's policy of accepting the PRC and its withdrawal from Vietnam reduced the American threat to China, relations between the two countries improved. The PRC was admitted to the UN membership in October 1971, and nationalist China was expelled. The United States recognized that Taiwan is part of China and Nixon visited China in 1972. After Mao, Deng Xiaoping, adopted distinct economic development strategy namely *reform and opening*. It has been determined as official foreign policy strategies such as independence and being a peaceful state. After the collapse of the Soviet Union, China supported the establishment of a new international political and economic order by establishing strategic partnerships with other states and organizations such as ASEAN, WTO, APEC, ACD, FEALAC. At the 15th Party Congress of the Communist Party of China in 1997, Jiang Zemin announced the "Bi-Century Goals" of developing China's national economy by 2021 and 2049 and "becoming a prosperous, strong, democratic and culturally advanced socialist country". The Hu-Wen administration, which came to power in 2002, initially aimed to establish close ties with the great powers and blocs (EU, ASEAN, Russia and Japan) with the doctrine of *Good Neighborhood and Peaceful Rise* and pursued a multilateral active foreign policy. In this context PRC has adopted more pragmatic and conciliatory strategies in foreign policy within the framework of the goal of a multilateral international system. During this period, China takes concrete actions to ensure world peace and actively participated in the UNPKOs as part of the construction of a peace-loving and responsible image of the country. China's armed forces have joined to UNPKOs all over the world in DRC, Sierra Leone, Liberia and East Timor, Ivory Coast, Burundi and Haiti since the early 2000s. With the active presence of peacekeepers on the ground, the PRC finds the chance both to strengthen its interaction with the region and to expand its influence at the global level. China is the second largest contributor to peacekeeping among the permanent members of the UN Security Council. In the beginning China viewed UN peacekeeping with a lens of skepticism, and refrained from an active role. With providing technical and financial support, China has approached the missions cautiously within the framework of the principles of consent of the parties, non-use of force and impartiality - considered the holy trinity of UN peacekeeping missions. This attitude is related to China's adherence

to the traditional principle of sovereignty in foreign policy behaviours. In this context, by supporting the traditional peacekeeping concept of the PRC, it both maintains its traditional foreign policy line based on “equal sovereignty, non-use of force and non-intervention principles”, and strengthens the image of a global power and a peaceful state. In this context the PRC has sent over 40,000 peacekeepers to more than 20 UN peacekeeping missions under UN Charter principles in the last 30 years.

Giriş

17. yüzyıldan itibaren Avrupa ticaretinin etkisi altına giren Çin'in limanları Batılılara açılmış ve 1842'den itibaren ülke, Avrupa'nın sömürüsüne maruz kalmıştır. Afyon Savaşları (1839-1842/ 1856-1860) Batılı devletlerin ülkeye girmesi ve ticari ayrıcalıklar elde etmesiyle sonuçlanmıştır. 1894-1895'te Birinci Çin-Japon savaşında, Çin, Kore'nin kontrolünü kaybetmiş, Ruslar ise Mançurya'ya yerleşmiştir. 20. yüzyılın başında, yabancı düşmanlığına dönüşen Boxer ayaklanması, İtalya, ABD, Fransa, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Japonya, Almanya, Birleşik Krallık ve Rusya'nın oluşturduğu birleşik orduyla bastırılmış, ülke yabancı etkisine daha da açık duruma getirilmiştir. 1904-1905 Rus-Japon savaşlarında Rusların yenilgisi ile Çin'e yönelik kimi avantajlar Japonya'ya geçmiş, Çin, bu dönemde topraklarının büyük bölümünü kaybetmiş ve ekonomik olarak parçalanmış bir ülkeye dönüşmüştür. Bu bağlamda Çin'i siyasi olarak birleştirme hedefi, farklı siyasi güçler arasında rekabete yol açmıştır. 1911'de Xinhai Devrimi ile Qing Hanedanlığı yıkılmış, hanedanlık karşıtı milliyetçi ve liberal güçlerin ortak mücadelesi ile cumhuriyet ilan edilmiş, komünistler, meşrutiyetçiler "Beş Uluslu Cumhuriyet" bayrağı altında birleşmişlerdir. İlerleyen dönemde özgürlükçü anayasa askıya alınmış, Sun Yat-Sen sürgüne gönderilmiş ve Kuomintang, Devrim Partisi/Milliyetçi Halk Partisi adını verdiği partiyi kurmuştur. 1925-1927 yılları arasında Kuomintang ile Çin Komünist Partisi arasında ilk ittifak kurulmuş olsa da, taraflar arasında Japonya işgaline karşı sözde işbirliği hariç 22 yıl sürecek mücadele, 1949'da Çin komünist rejiminin politik iktidarı ele geçirmesiyle son bulmuştur (Fairbank ve Goldman, 2006, s. 279; Balcı, 2022, s. 214). Bu süreçte Çin'de eski ve yeni siyasi güçler, siyasi amaçlarını devletin birliğine dayandırmış, farklı rakip siyasi güçler egemenliğin sürekliliğini ve ülkesel bütünlük hedefini yinelemiştir (Wang, 2017, s. 23). Günümüz Çin'inin "mutlak egemenlik" ve "iç işlerine karışmama" ilkeleri üzerine inşa edilen dış politikası, söz konusu tarihsel mirasın izlerini taşımaktadır. Yüz yıllık aşağılanma dönemi olarak bilinen on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda emperyalist tecavüz deneyiminin etkisi ile Çin, uzun zamandır mutlak egemenliğin ve müdahale etmeme ilkelerinin önde giden savunucusu olarak görülmektedir (Shogo, 2012, s. 30). Bu bağlamda, Çin, uzun süre BM barış gücü operasyonlarına temkinli yaklaşmış ve tüm barışı koruma faaliyetlerine uzak kalmıştır. Barışı koruma ile ilgili Güvenlik Konseyi'nde olumlu oy kullanmamayı tercih etmiş, barışı koruma fonlarına ve personeline katkıda bulunmaktan kaçınmıştır. Çin'in bu tutumunu, egemen bir devletin kendi ülkesinde dışarıdan müdahale olmaksızın, kendi iç işlerini kontrol etme hakkına doğal olarak sahip olduğu anlayışı şekillendirmiştir. Ancak 2000'li yıllardan

İtibaren Çin, BM barışı koruma konusundaki şüpheli tavrını değiştirmiş ve operasyonlarına artan oranda destek vermeye başlamıştır. Bu çalışma, Çin'in BM barışı koruma operasyonlarını destekleme motivasyonunu ve bununla birlikte geleneksel barışı koruma konseptine bağlılığını açıklamayı hedeflemektedir. Literatürde Çin'in barışı koruma operasyonlarına dair değişen politikaları, genellikle Çin'in deniz aşırı askeri ve/veya ekonomik çıkarları çerçevesinde değerlendirilmekte (Cabestan, 2018; Gill ve Huang, 2009; ICG, 2009; Rogers, 2007; Stahle, 2008) söz konusu yaklaşım belirli ölçüde doğru olmakla birlikte yeterince kapsamlı bir perspektif sunmamaktadır. Çin, son dönemde uluslararası sistemde kendisini, barış ve güvenliğin korunmasında sorumluluk ve rol alan, yükselen, küresel bir güç olarak inşa etmeye çalışmaktadır. Bu değişimle birlikte mutlak egemenlik ve iç işlerine karışmama ilkeleri, Çin'in dış politika çizgisini şekillendirmeyi sürdürmektedir. Çalışma, Çin'in barışı koruma operasyonlarına artan desteğini ve bilhassa geleneksel barışı koruma konseptine bağlılığını bu iki faktörün bir kombinasyonu olarak açıklamaktadır. Bu çerçevede Çin'in barışı koruma operasyonlarına dair değişen yaklaşımı, dış politikasının dönemsel olarak incelenmesi yoluyla açıklanmaya çalışılacaktır.

Soğuk Savaş Dönemi Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası

Barış İçinde Bir Arada Yaşama

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) 1949 yılında kurulduğunda Çin Halk Siyasi Danışma Konferansı (CPPCC) Ortak Programı, geçici anayasa olarak kabul edilmiş, Pekin başkent olarak belirlenmiş, ulusal bayrak ve milli marş kabul edilmiştir. Dış politikada bağımsızlık, egemenliğinin korunması, kalıcı uluslararası barışın desteklenmesi ilkeleri benimsenmiştir (china.org, 2021). Çin, uluslararası ilişkilerin eşit ve egemen bir üyesi olarak tanınmayı, mümkün olduğu kadar kısa süre içinde gelişmeyi ve kendisini uluslararası sisteme kabul ettirmeyi amaçlamıştır. Devlet egemenliğine ve toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı ve içişlerine karışmama ilkelerine uygun olarak diğer devletlerle temas kurmuştur. Bu çerçevede, 1950'de SSCB ile imzalanan Dostluk Müttelik ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması ile taraflar herhangi bir barış ihlaline karşı yetkileri dahilinde gerekli tüm önlemleri ortak şekilde almayı taahhüt etmişlerdir. Taraflardan hiçbiri, karşı tarafa yöneltilen herhangi bir ittifaka girmeme, devlet egemenliğine, toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı ve içişlerine karışmama ilkelerine uygun olarak iş birliğini sağlama sözü vermişlerdir (Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic, 2014). Mao (1949), Çin'e eşit muamele gösteren tüm ülkelerin halklarıyla ortak

bir mücadele içinde birleşmeyi diğer tüm ülkelerdeki proletarya ve geniş halk kitleleri ile ittifak kurmayı ve uluslararası bir birleşik cephe oluşturmayı hedeflemiştir. Çin bu dönemde uluslararası sistemde kendisini tek meşru hükümet olarak kabul ettirmeyi ve eşit muamele görmeyi ve egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyulması çerçevesinde bütün yabancı hükümetlerle diplomatik ilişki kurmayı hedeflemiştir (Ekrem, 2003, s. 2). Bu bağlamda, Çin, Hindistan ve Myanmar'la 1954 yılında, egemenliğe ve toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı, karşılıklı saldırmazlık, iç işlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı yarar ve barış içinde bir arada yaşama çerçevesinde, "Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın Beş İlkesi"ne imza atmıştır. Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın Beş İlkesi, Çin dış politikasının merkezinde olmuş ve uluslararası eylemleri için parametreleri belirlemeye devam etmiştir (Richardson, 2010). Yarım yüzyıldan fazla bir süredir Çin dış politikası, müdahale etmeme, başkalarının egemenliğine saygı gösterme, saldırmazlık ve barış içinde bir arada yaşama ilkeleri üzerine kurulmuştur. Bununla birlikte 1949'da Çinli liderler, aşağılanma yüzyılının bir daha asla yaşanmamasını sağlamak için harekete geçmeye ve sorunlar kendi çıkarlarını doğrudan etkilediğinde savaşmaya hazır olduklarını göstermişlerdir (Brown, 2013). Bu çerçevede Çin, ABD'nin çevreleme ve 1950'lerin sonlarından itibaren Sovyetler Birliği'nin revizyonist politikalarına itiraz etmekten kaçınmamıştır. Yeni kurulan ÇHC, ulusal güvenlik çıkarları çerçevesinde 1950-51 Kore'de, 1959 Tibet'te, 1958-61 Hindistan sınırında, 1969'da SSCB ile Mançurya yakınlarındaki Zhenbao Adası yakınlarında olmak üzere bir dizi çatışmaya taraf olmuştur (Whiting, 1989, ss. 255-256). ÇHC, Çin'in temsilcisi olarak tanınmaması ve BM'de temsil edilmemesine karşın 1949'dan beri *tek Çin prensibi* çerçevesinde kendisinin, özerk bölge olarak Tibet ve bir eyalet olarak Tayvan da dahil olmak üzere tüm Çin'in meşru hükümeti olduğunu iddia etmiştir (Peng, 2000, s. 40). Çin'in ulusal güvenlik kaygılarıyla dahil olduğu Kore Savaşı, bu iddiayı güçlendirecek şekilde, ABD iradesine karşı koymayı göze alan, askeri gücüne güvenen bir rejimin işareti gibi görülmüştür. Çin, uluslararası düzende dengeyi etkileyen bir aktör olarak kendisini gösterme şansı bulmuştur (Best, Hanhimaki, Maiolo ve Schulze, 2006, s. 255). Ayrıca, ABD liderliğindeki 'BM güçleri' ile karşı karşıya geldiği Kore Savaşı, Çin'in Batı liderliğindeki müdahaleci operasyonlara dair endişesini bir kez daha artırmıştır. Kore Savaşı gibi Çin'in dış politikada, askeri araçlara başvurmadan kaçınmayacağını gösteren diğer bir örnek Tibet'in işgal edilmesi ve bölgenin Çin'in kontrolü altına girmesidir. ÇHC kurulduğundan itibaren Tibet'i kendi toprağı saymaya devam etmiş, 1954 Çin-Hint anlaşması önsözünde, *Çin'in Tibet bölgesi* ifadesi ile Tibet'in Çin toprağı olduğu

teyit edilmiş, 1959'da bölgeye tamamen hakim olmuştur (Eekelen, 1967, s. 38). Vietnam Savaşı, Çin'in ulusal güvenlik kaygılarıyla dahil olduğu diğer bir uluslararası çatışmadır. ABD, çevrelemeyi Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı (SEATO) gibi örgütlenmeler yoluyla Güneydoğu Asya'yı içine alacak şekilde genişletince Çin, Vietnam Demokratik Cumhuriyetine desteğini artırarak tepki vermiştir (Best, ve ark., 2006, s. 250). Kuruluşundan itibaren dahil olduğu çatışmalar ve özellikle Kore ve Vietnam deneyimleri Çin'in uluslararası müdahaleye dair olumsuz, şüpheli yaklaşımını güçlendirmiştir.

Bağlantısız Dış Politika

20. Komünist Parti Kongresi'nden sonra bozulmaya başlayan SSCB-Çin ilişkileri, 81 komünist partisinin liderlerinin katıldığı 10 Kasım 1960'ta Moskova'da düzenlenen konferansla daha da gerginleşmiştir. 22. Kongrede SSCB, komünizme geçiş aşamasına başladığını ilan etmiştir. Artık ABD emperyalizmi kadar SSCB sosyal emperyalizmi de Çin'e düşmandır (Waltz ve Quester, 1982, s. 37). Çin, bu dönemde dış politikasında anti-hegemonyacı bir tutum sergilemiştir. Çin-Sovyet bölünmesinin yanı sıra Çin-Amerikan çatışması, 1960'larda Çin'in anti-emperyalist (ABD) ve antirevizyonist (Sovyetler Birliği) olmak üzere *iki yumruk stratejisini* benimsemesiyle sonuçlanmıştır (Cheng ve Zhang, 1999). Bu bağlamda Çin, yeni ortaya çıkmaya başlayan Bağlantısızlar Hareketi'ni kendi kontrolü altına alarak SSCB ve ABD'ye karşı üçüncü bir blok oluşturmayı amaçlamıştır (Gaddis, 2008, ss. 114-115). Mao, Asya ve Afrika ülkelerine ziyaretler yapmış ve Afrika ülkelerinin bağımsızlık mücadelesine ve toplumsal kalkınmasına destek vermiştir (Ekrem, 2003, ss. 87-91). Bu çerçevede müdahale etmeme, başkalarının egemenliğine saygı gösterme, saldırmama ve barış içinde bir arada yaşama ilkeleri, 1955'te Bandung Barış Konferansı'na da yön vermiştir. Çin, Bağlantısızlık Zirveleri, UNCTAD Konferansları ve beraberinde gelen yeni uluslararası ekonomik düzen çağrılarına destek vermiştir (UN, 1985).

Dışa Açılma Dönemi

Çin, kuzeyde ve batıda SSCB, güneyde Hindistan ve doğusunda Japonya ile çevrelendiğinde, "yakındaki düşmanla savaşırken, uzaktakilerle uzlaşma" stratejisini benimsemiş, ABD ilişkilerini normalleştirmiştir. ABD'nin, ÇHC'yi kabul etmek şeklinde değişen politikası ve Vietnam'dan çekilmesi ile iki ülke arasındaki ilişkiler gelişmiş, ping pong diplomasisi ile gerilim daha da azaltılmış, ÇHC, Ekim 1971'de BM üyeliğine kabul edilmiştir. 1972'de Nixon, Çin'e ziyarette bulunmuş aynı yıl Çin-ABD ilişkileri için rehber niteliğindeki Şanghay Bildirisi imzalanmış ve Çin,

egemenliğe ve toprak bütünlüğüne müdahaleye karşı itirazını tekrar etmiştir (Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China (Shanghai Communiqué), 1972).

Deng Şaoping döneminde 1980'lerden itibaren Çin'de önemli reform hareketlerine girişilmiştir. Deng, üretkenliği artırmak için kapitalizmi merkezi planlamaya dahil eden Çin'e özgü bir sosyalizm modeli önermiştir. Sosyalizme ulaşmak için Çin'in devlet kontrolünde kapitalizmden geçmesi gerektiğini iddia ederek 4 modernizasyon programını uygulamaya koymuştur (Moak ve Lee, 2015, ss. 91-92). Dış ilişkilerde stratejiler, ekonomik kalkınma ve dışa açılma, küresel ve bölgesel güvenliğin sağlanması ve yeni bir siyasi ve ekonomik düzenin kurulması amacı çerçevesinde belirlenmiştir. Deng bu politikayı şu sözlerle ifade etmiştir:

Çin'in dış ilişkileri Çin halkının kendisi tarafından Çin'in özel koşulları ışığında yürütülmelidir, bağımsızlık ve kendine güven her zaman temel standımız olmuştur ve olacaktır. Egemenliğimize ve zor kazanılan bağımsızlığımıza daha da fazla değer veriyoruz ve hiçbir yabancı devlet Çin'in kendisinin vasalı olmasını ve Çin'in çıkarlarına zarar verecek herhangi bir şeyi kabul etmesini bekleyemez (Cheng ve Zhang, 1999, s. 99).

Çin'in reform hareketlerinin dış politikadaki yansıması, Batı ile ilişkileri geliştirmek ve Çin'in etrafındaki gerginlikleri azaltarak barış ve güvenlik ortamını sağlamaktır. Bu çerçevede 1979'da Deng, ABD'yi ziyaret etmiştir. Dışa açılmayı sağlayan yabancı sermayeyi kabul eden yeni bir anayasa kabul edilmiştir. Karma ekonomi, tüketicilik, *desentralizasyon*, Deng devriminin diğer başlıca özellikleri olarak Çin dış politikasını şekillendirmiştir. Hong Kong'un tamamen sosyalist Çin'le bütünleşmesi talebinden vazgeçilerek, 1984'te "tek ülke iki sistem" modeli ile toprakların özerkliğini koruyan antlaşma imzalanmıştır. Tayvan ile bu model çerçevesinde ticari ilişkiler geliştirilmiştir (Best ve ark., 2006, ss. 344-345).

Çin bu dönemde kendisini dış dünyaya, özellikle Batı'ya açılmakla birlikte barışı koruma faaliyetlerine temkinli yaklaşmaya devam etmiştir. ÇHC, kurulduğunda kendisinin de varlığı için büyük önem taşıyan iç işlerine karışmama ilkesine bağlılığı ve müdahale karşıtı dış politikasının bir yansıması olarak barışı koruma operasyonlarına uzun dönem destek vermemiştir. BM Kıbrıs Barış gücünün yetki alanının genişletilmesine dair Güvenlik Konseyi Toplantısında, hükümetinin BM Şartı temel ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olduğu şeklindeki tutumunu açıkladıktan sonra olumlu oy kullanmışsa da 1980'ler boyunca operasyonlara dair çekimser oy kullanmaya devam etmiştir (UNSCR, 1981; UNSC, 1981).

Soğuk Savaş Sonrası Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası: BM Barışı Koruma Operasyonlarına Dair Değişen Yaklaşım

Çok Taraflılık Arayışı

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından uluslararası güvenlik ortamında meydana gelen dramatik değişiklikler karşısında Deng, Çin'in dış politika ilkelerini, "uygun zamanı beklemek, pozisyonunu korumak, dikkat çekmeme siyaseti gütmek ve gereksiz çatışmalardan kaçınmak" olarak belirlemiştir (Huang ve Chu, 2009, s. 53). Çin, yeni bir uluslararası siyasi ve ekonomik düzenin kurulmasını diğer devletlerle stratejik ortaklıklar kurarak desteklemiştir. Bu çerçevede, Rusya Federasyonu'nu tanımış, büyükelçilik düzeyinde diplomatik ilişkilere girmiştir. Dönemin Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin, Pekin'e ziyarette bulunmuş, 1997 yılında iki devlet arasında eşitlik ve ortak faydayı temel alan stratejik iş birliği kurulmuştur. Aynı yıl benzer ortaklık Fransa ile de kurulmuştur (https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/). Önceki yılların aksine, Çin uluslararası bölgesel ve küresel meselelere karşı "daha az çatışmacı, daha sofistike, daha yapıcı" bir yaklaşım benimsemeye başlamıştır (Medeiros ve Fravel, 2003). Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ile diyalog ortaklığı kurması, Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olma yönündeki adımları, Şangay Zirvesi bu yaklaşımın örnekleridir. 1990'ların ortalarından itibaren, Çin'in uluslararası kurumlara dahililiyeti ile eş zamanlı olarak barışı koruma faaliyetlerine olan ilgisi istikrarlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Çin 1990'lar boyunca, BM barışı koruma faaliyetlerinden kaçınmaktan ziyade operasyonlara katılmak şeklinde politika değiştirmiştir (Zhang, 1996).

Çin Komünist Partisi, 1997 yılında yapılan 15. Parti Kongresinde, dış politika girişimleri ve operasyonları için temel ilke olarak "çok taraflılığı" vurgulamıştır. Bu çerçevede dış politikada daha pragmatik ve uzlaşmacı stratejiler benimsemiş, BM'deki faaliyetlerini artırmaya ve egemenliğe saygı ve rızaya dayalı barışı koruma operasyonlarına destek vermeye yönelmiştir (Zhongying, 2005, ss. 88-90). Başlangıçta Çin, operasyonlara olan desteğini ateşkesi gözetmek, devriye ve tampon bölgeleri korumakla görevli askeri gözlem güçleri ile sınırlı tutmuştur. 1990'da Çin silahlı kuvvetleri, ilk kez BM Mütareke Gözlem Organizasyonuna (UNTSO) beş askeri gözlemci göndererek BM barışı koruma operasyonlarının katılımcısı olarak yer almıştır. 1992'de Çin silahlı kuvvetleri 400 askerden oluşan bir mühendis birliğini Kamboçya'ya, BM Geçici Otoritesi (UNTAC) hizmetine göndermiştir. Çin, rıza, tarafsızlık ve güç kullanmama ilkelerine bağlı geleneksel konsepti desteklemiş, bu tutum, iç işlerine karışmama

ilkesinin ve müdahale karşıtı dış politikasının Çin'in aldığı kararlarda etkili olduğunu göstermiştir. Çin, bilhassa Soğuk Savaş sonrası insani güvenlik, insani müdahale, koruma sorumluluğu gibi kavramlar altında oluşturulmaya çalışılan uluslararası müdahale yanlısı ilkelere şüpheyle yaklaşmıştır. 1990'lar boyunca Çin, Kosova müdahalesi başta olmak üzere uluslararası müdahaleye karşı şüpheli yaklaşımını sürdürmüştür, Ruanda ve Somali ve Haiti'de devlet egemenliğinin gözetilmesi konusundaki endişelerini tekrar etmiştir (Carlson, 2004). 1999 Kosova müdahalesinin BM Şartı'nın ihlali anlamına geldiği, Kosova'nın Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin bir iç meselesi olduğunu ve sorunun egemenlik ve ülkesel bütünlüğe saygı temelinde çözülmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu süreçte, NATO'nun Çin büyükelçiliğini "yanlışlıkla" bombalaması, Çin tarafından BM Şartı'nın ve uluslararası hukukun ağır bir ihlali olarak nitelendirilmiş ve tepkiyle karşılanmıştır. Çin bölgede bir barışı koruma operasyonu konuşlandırılmasına yetki vermemiştir (UNSC, 1999, s. 12). Çin, kimi vakalar özelinde seçici davranışa da¹ genel olarak rıza olmaksızın uluslararası müdahaleye ve barışı koruma operasyonu yetkilendirmeye karşı bir tutum belirlemiştir. Çin bu dönemde her ne kadar uluslararası sistemle uzlaşmacı stratejiler benimsemiş olsa da, Çin'in ekonomik ve askeri bir güç olarak yükselişi ve ABD'nin çekilişine paralel olarak Asya Pasifik'te artan varlığı, nihayetinde bölge ülkeleri ve ABD için bilinen adıyla 'Çin tehdidini' yaratmıştır. Tiananmen olaylarına karşı ordunun sert müdahalesi, Güney Çin Denizi'nde Filipinler, Doğu Çin Denizi'nde ise Japonya ile çatışması, nükleer silah denemeleri, tartışmalı bölgelerde deniz tatbikatları gibi 1990'lar boyunca gerçekleştirilen askeri eylemlerin yanında 2005 yılında Tibet'e karşı 'barışçıl olmayan' araçların kullanımına izin veren Ayrılkçılıkla Mücadele Yasası'nın çıkarılması, Çin'in agresif ve yayılcı politika hamleleri olarak görülmüştür (Callahan, 2005, ss. 704-705). Ayrıca Çin'in ASEAN'ın komünist üyelerine destek vermesi Çin'e dönük şüpheleri daha da güçlendirmiştir. Çin, bu algıyı yıkmak için, o döneme dek resmi ilişki kurmadığı ASEAN ile 1991'de ilk kez resmi diyalog kurmuş, dış politikada daha pragmatik ve pro-aktif adımlar atılarak APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation), ACD (Asia Cooperation Dialogue), FEALAC (Forum for East Asia-Latin America Cooperation) gibi çok taraflı ve bölgesel mekanizmalara dahil olmuştur. Çin, ekonomik gelişme için piyasa ekonomisini desteklemek, güç kullanımından kaçınmakla birlikte orduyu modernize etmek ve uluslararası politikada etkisini artırmak şeklinde özetlenebilecek bir *hesaplama stratejisi/calculative strategy* benimsemiştir (Yong, 2005, ss. 19-

¹ Çin, Guatemala, Makedonya ve Haiti barışı koruma operasyonları özelinde, yetki verme ve katkı sağlama konusundaki pozisyonunu söz konusu devletlerin Tayvan ile olan ilişkileri çerçevesinde belirlemiştir.

20). Bu stratejisi ile Çin, ABD ve diğer büyük güçlerle dostane ilişkiler geliştirmeyi, Çin'in yükselişini, tehdit değil, Asya'nın istikrarı için gerekli şart olarak göstermeyi, güçlendireceği ordusu ile diplomatik ve politik koz elde etmeyi amaçlamıştır (Swaine ve Ashley J. Tellis, 2000). Bu çerçevede 1997'de, Çin devlet Başkanı Jiang Zemin, Clinton'ın daveti üzerine Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyaret etmiş ve ilişkilerinin temeli olan egemenliğe saygı ve eşit sayılma hususlarını tekrar etmiştir (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2021).

Barışçıl Gelişim Nosyonu

2002 yılında iktidara gelen Hu-Wen yönetimi, ilk olarak, “İyi Komşuluk ve Barışçıl Yükseliş²” doktrini ile büyük güçler ve bloklarla (AB, ASEAN, Rusya ve Japonya) yakın bağlar kurmayı denemiştir. Bu dönemde Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası gibi küresel kurumlarda reform çağrısında bulunmuş, AB ülkeleri ile çok kutuplu bir dünya düzeni inşa etmeyi, ekonomik gelişme için yakın komşularıyla uzlaşmayı, Latin Amerika ve Afrika'daki ülkelerle ilişkiler kurmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda 2000'li yıllar Çin dış politikası ve diplomasisinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir (Lam, 2006, ss. 159-165). Deng dönemi *taoguangyanghui*/ düşük profil diplomasine karşı 2000'lerden itibaren daha aktif bir diplomasi yürüten Çin için bu değişim sıradan bir devlet diplomasisinden büyük güç diplomasine geçiş olarak yorumlanmıştır (Zhao, 2013, s. 103). Çin, bu dönemde diğer ülkelerle egemenliğe saygı çerçevesinde iş birliği geliştirmek, komşuları ile dostça ilişkiler kurmak ve ABD'ye karşı bir denge oluşturmak ve fakat ilişkileri düşmanlığa vurdurmamak şeklinde çok yönlü ve aktif bir dış politika benimsemiştir. Çok taraflılığın inşası, barışçıl gelişim nosyonu ve yeni diplomasisinin bir parçası olarak barışı koruma operasyonlarına yönelik tutumunu değiştirmiştir. Çin, milli savunma konusunda yayınladığı beyaz kitapçıkta barışı korumayı özel bir başlık altında ele almış ve operasyonları “BM Şartı'nın ruhuna uygun olarak” destekleyeceğini ifade ederek değişimin ilk sinyallerini vermiştir (The State Council Information Office, 2004). Çin önceki on yılın aksine, 2000'li yıllar boyunca daha fazla sayıda barışı koruma operasyonuna destek vermiş ve özellikle de ev sahibi devletin BM misyonuna rıza göstermesi konusundaki geleneksel yaklaşımını korumuştur (Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN, 2005) .

2000 yılında Çin, Doğu Timor'daki BM misyonlarına (UNMISET) ilk kez

² Barışçıl Yükseliş (*heping jueqi*), akademik ve siyasi alanda hala geçerliliğe sahip bir kavram olsa da resmi söylemde yerini giderek Barışçıl Gelişim (*heping fazhan*) kavramına bırakmıştır.

sivil polis gücü göndermiş, Bosna Hersek Misyonuna (UNMIBH) benzer şekilde destek vermiştir (The State Council Information Office, 2020). Çin, 2000’li yılların başında BM misyonlarının çoğunda görev almış, DRC, Sierra Leone, Liberya ve Doğu Timor, Fildişi Sahili, Burundi ve Haiti’de savaşçı olmayan birlikler ile operasyonlara katılmıştır. Teknik ve mali destek vermekle birlikte Çin, BM barışı koruma misyonlarının kutsal üçlüsü sayılan– tarafların rızasının alınması, güç kullanmama ve tarafsızlık ilkelerine (Bellamy, Williams ve Stuart, 2004) sadık kalmayı hedeflemiştir. Çin’in BM misyonlarına dair resmi söylemi, “Çin’in BM Güvenlik Konseyi’nin daimi üyesi olarak uluslararası barışı ve güvenliği korumak için daima çaba sarf ettiği ve BM’nin bu konudaki rolünü BM Şartı’nın ilkeleri rehberliğinde tam olarak desteklediği” şeklinde olmuştur. Bu bağlamda Çin tarafından desteklenen barışı koruma operasyonlarının geleneksel çerçevesi, BM Şartı ile ortaya koyulan iç işlerine karışmama, eşit egemenlik ve güç kullanmama ilkelerinin bir yansıması olmuştur. Çin’in müdahale karşıtı dış politikası, barışı korumanın klasik ilkelerine bağlılık şeklinde kendisini göstermiştir. Öyle ki operasyonların başarısı, BM Şartı’nın amaç ve ilkelerine, özellikle de devlet egemenliğine saygı ve diğer ülkelerin içişlerine karışmama ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalınmasına, ilgili ülkelerin önceden onayı olmadan operasyonların başlatılmamasına, BM barışı koruma güçlerinin, tarafsızlığına ve meşru müdafaa dışında güç kullanmamasına bağlanmıştır (The State Council Information Office, 2000). 2000 yılında, Çin Devlet Başkanı, BM Güvenlik Konseyi zirvesinde, Çin’in BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olarak dünya barışı ve uluslararası güvenliği sağlamada ve her türlü küresel sorunla mücadelede görev ve yükümlülüklerini yerine getireceğini ifade ederek, Çin’in pasif tutumunu değiştireceğinin sinyallerini vermiş ve fakat geleneksel barışı koruma konseptini destekleyeceğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Tarih, Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonlarının başarısının, BM Şartı'nın amaç ve ilkelerine, özellikle de devlet egemenliğine saygı, iç işlerine karışmama, tarafsızlık ve meşru müdafaa dışında güç kullanmamaya bağlı olduğunu kanıtlamıştır" (Zemin, 2000).

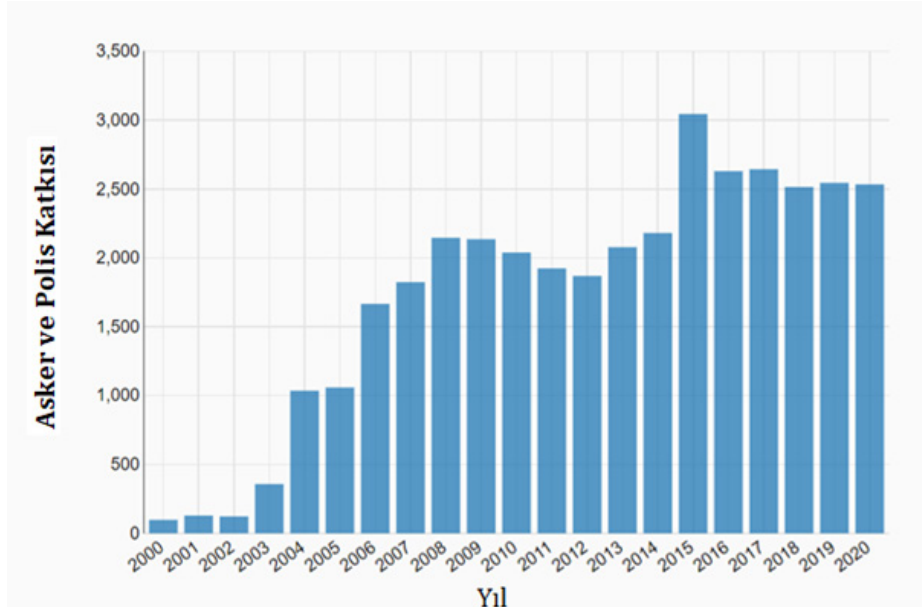
Yükselen bir güç olarak uluslararası sistemde statüsü ve kimliğine dair hassasiyetler taşıyan Çin’in BM barışı koruma operasyonlarına daha güçlü bir şekilde katılma kararı, “barış inşacısı” bir kimlik inşa etme çabası ile yakından ilişkilidir (Fung, 2016). Esasen Çin’in bölgesel ve küresel anlamda bir tehdit olduğu argümanına karşı 2000’li yıllarda, Jiang Zemin’in ardılı, Hu Jintao önderliğinde kavramsallaştırılan *Barışçıl Gelişim Nosyonu* bu dönüşümü hızlandırmıştır (Mohan, 2004). Çin, 1990’larda ortaya çıkan

Çin tehdidi imajını değiştirmek adına kendisini, bölgesel ya da küresel bir tehdit değil, barış ve istikrara katkıda bulunan bir aktör olarak inşa etmeye çabalamıştır. Öncelikle Çin, uluslararası sistemde küresel barış ve istikrarın engelleyicisi değil bir parçası olarak görülmeyi hedeflemiştir. Bu çerçevede 2004 yılında Hu Jintao, Asya için Boao Forumu'nda yaptığı konuşmada "barışçıl gelişim" ifadesini kullanmış, bir yıl sonra Çin Halk Cumhuriyeti Konsey Bilgi Ofisi, "Çin'in Barışçıl Gelişim Yolu" başlıklı beyaz kitapçığı yayınlamıştır. Çin, 14 adet BM barış misyonuna askeri personel, polis ve sivil memur göndererek BM barışı koruma çabalarına katılımını 3000'e çıkaracağını bildirmiş, BM barışı koruma da dahil olmak üzere uluslararası ilişkilerde daha aktif rol almaya istekli olduğunu göstermiştir (The State Council Information Office, 2005). Devlet başkanı Hu Jintao, BM Güvenlik Konseyi'nin bir acil karşılık kapasitesine ihtiyacı olduğunu, bu minvalde barışın restorasyonu, barışı koruma ve çatışma sonrası yeniden yapılanmaya destek vereceklerini açıklamıştır (UNSC, 2005). Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) 18. Ulusal Kongresinde Hu Jintao, gelecekte Çin'in, *uluslararası ilişkilerde daha aktif bir şekilde yer almak, büyük sorumluluk sahibi bir ülke rolünü oynamak ve küresel zorlukların üstesinden gelmek için diğer ülkelerle ortak çalışmak* niyetini tekrar etmiş ve Çin'in dış politikada "barışçıl gelişim" yolunu izleyeceğini ilan etmiştir (2012). Hu Jintao sadece gelişme stratejisine ilişkin bir kararı değil, aynı zamanda Çin'in uluslararası politikada daha aktif rol alma hedefini ilan etmiştir. Çin'in barışı koruma operasyonlarına katılımındaki en önemli motivasyonu, uluslararası sistemdeki yükselişine tehditkâr değil yapıcı, olumlu bir karakteristik kazandırmak olmuştur. Bu yaklaşım, uluslararası sistemle bütünleşmiş bir imaj yaratma çabasının bir parçasıdır. Özellikle bölge ülkeleri için Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun yarattığı tehdit algısını ortadan kaldırmak ve Çin'in bölgesel ve uluslararası barışa katkılarda bulunan sorumlu bir devlet olduğunu göstermek için barışı koruma faaliyetlerine katılım, barışçıl gelişim nosyonunu destekleyen stratejik bir araç olmuştur. Prestij ve imaj konusunda hassasiyetlere sahip Çin gibi yükselen güçlerin özellikle uluslararası statülerini onaylatmaya duydukları ihtiyaca yönelik, barışı koruma operasyonlarına katılım tercih edilir bir seçenektir (Bellamy ve Williams, 2012, s. 12). Çin'in, BM barışı koruma operasyonlarına katkısı yalnızca sayısal olarak artmamış aynı zamanda polis gücü, askeri gözlemci, medikal destek birimleri, mühendis, uzman ve memur sağlayarak niteliksel olarak da desteğini genişletmiştir. Çin dış politikasının, uluslararası güvenlik yönetiminde küresel bir rol alma talebi, BM kurumsallığında barışı korumaya dair artan faaliyetleri ile kendisini göstermiştir. Bu bağlamda 2001'de, ÇHC Barışı Koruma İlişkiler Ofisi kurulmuş, 2000'li yıllar boyunca

Çin silahlı kuvvetleri dünyanın çeşitli coğrafyalarında çok sayıda BM barışı koruma operasyonuna asker, polis ve uzman ekip sağlamıştır. 2009'da Çin silahlı kuvvetleri için barışı koruma eğitimi sunan ve bu konuda uluslararası iş birliği sorumluluğunu üstlenen Barışı Koruma Merkezi kurulmuştur. PLA, BM barış gücü askerleri için 20'den fazla uluslararası eğitim programı yürütmüştür. Barışı Koruma Merkezi, 2010'da BM Barışı Koruma Operasyonları Departmanı ile ortak şekilde Pekin'de ilk üst düzey barışı koruma eğitim programı düzenlemiş, 2014'te Barış Operasyonları Mücadeleler isimli Uluslararası Forumu ev sahipliği yapmıştır (The State Council Information Office, 2020). Çin, aynı zamanda ordusunun operasyonel kapasitesini farklı coğrafyalarda ve farklı nitelikteki çatışmalarda deneme ve gösterme şansı bulmuş (Gill ve Huan, 2013, ss. 144-146). Özellikle Afrika'daki BM misyonlarına katılım, stratejik, operasyonel ve taktiksel anlamda, PLA'yı güçlendirecek kapsamlı bir bilgi altyapısı sağlamıştır (Rogers, 2007, ss. 88-90).

Şekil 1

Birleşmiş Milletler Misyonlarına Çin'in Asker ve Polis Katkısı, 2000 – 2020

Kaynak: Gowan, 2020.

Çin, operasyonlara yükselen bir katılım göstermekle birlikte, geleneksel barışı koruma konseptine bağlı kalmıştır. BM Çin Büyükelçisi, söz

konusu operasyonların, *BM Şartı'nın amaç ve ilkelerine bağlı kalmaya devam etmesi ve Güvenlik Konseyi'nin izniyle ve rehberliğinde yürütülmesi, ilgili tarafların görüşlerine tam saygı duyması, kesinlikle tarafsız olması ve yalnızca gerektiğinde güç kullanma ilkesine bağlı kalması gerektiğini* ifade etmiştir (Zhang, 2004). Batılı devletler tarafından insan haklarının ağır ihlalleri karşısında devlet egemenliğini mutlak değil koşullu olarak kavramsallaştırma ve bu çerçevede yeni ilkeler belirleme girişimlerine karşı Çin, BM şartı altında mutlak egemenlik ve iç işlerine karışmama ilkelerinde ısrar etmiştir. Egemenlik ve müdahale tartışmasında, G-77 ülkeleri ile Çin, *Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde veya uluslararası hukukun genel ilkelerinde hiçbir yasal dayanağı olmayan sözde insani müdahale hakkını reddettiklerini açıklamış, anlaşmazlıkların ve ihtilafların çözümü için BM Şartı temel prensiplerine uyulması gerektiğini vurgulamışlardır* (Group of 77 South Summit, 2000).

Çin, BM Dünya Zirvesinde insan hakları çerçevesinde mutlak egemenliği tartışan ve devletlerin egemenliğini insan hakları bağlamında yeniden tanımlayan Koruma Sorumluluğu kavramını onaylayan 150 devletten birisi olsa da (UNGA, 2005), uluslararası müdahalenin BM Şartı altında değerlendirilmesi gerektiğini ifade ederek temkinli tutumunu sürdürmüştür (Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN, 2005). Daha sonraki yıllarda, BM Çin Daimi temsilcisi Liu Zhenmin (2009) BM Genel Kuruluna hitaben koruma sorumluluğuna dair “devlet egemenliğine saygı gösterilmesi ve iç işlerine karışmama ilkeleri üzerinde herhangi bir tereddüt olmamalıdır” ifadesiyle Çin'in yaklaşımını sürdürdüğünü göstermiştir. Dönemin Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından uluslararası sorumluluk konusunda ortak bir yaklaşım geliştirmek adına desteklenen “Tehditler, Fırsatlar ve Değişim Üzerine Üst Düzey Paneli'nin” sonuç raporunu (UN, 2004) değerlendiren Çin, dış desteğin, BM Şartı ve uluslararası hukuka uygun olarak verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Çin, BM reformlarına dair pozisyonunu, BM Şartı'na dayanan belirli şartlar çerçevesinde belirlemiştir (Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN, 2005). Libya'da koruma sorumluluğu çerçevesinde uluslararası müdahale sürecinde BM'de Libya'nın egemenliğini vurgulamış ve uluslararası müdahale kararına çekimser oy kullanmıştır. Çin için devlet egemenliği ve müdahale etmeme ilkeleri, uluslararası ilişkilerinde hâlâ temel normlardır (Liu, 2012, ss. 165-166) ve söz konusu ilkeler Çin'in barışı koruma operasyonlarına katılım tercihini etkilemektedir. Çin'in operasyonlara katılma ve Güvenlik Konseyi'nde oy verme davranışı, geleneksel barışı korumanın kutsal üçlüsünden birisi olan rıza koşuluna sıkı sıkıya bağlı kalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Çin, egemenliğe saygı

ilkesinden doğan ev sahibi devletlerin rızasının alınması koşuluna bağlı kalmayı sürdürmektedir (Sunghee, 2019). Çin, müdahaleye ilişkin olarak ihtiyatlılık, askeri araçlardan kaçınma, BM Şartı'nın ve otoritesinin vurgulanması ve yerel desteğin alınması şeklinde özetlenebilecek prensipleri benimsemiştir (Liu, 2012). Bu çerçevede Güvenlik Konseyi ve asker sağlayan devletler arasında daha iyi bir istişareye dayalı, gelişmiş ve geliştirmekte olan devletler arasında dengeyi gözetken, şeffaf, demokratik bir barışı koruma konsepti öneren Brahimi Raporu, Çin tarafından desteklenmiştir (Brahimi, 2000). Böylece Çin, hem yükselen bir güç hem de Küresel Güney'in bir üyesi kimliği ile geliştirmekte olan ülkelerin egemenlik hassasiyetlerini de temsil etmiştir (Fung, 2015). Çin, BM barış güçlerinin neredeyse dörtte üçünün konuşlandığı Afrika ülkeleri ile kurduğu ilişkide de yarı-sömürge tarihini ve mutlak egemenlik ilkesini ortak bir hassasiyet noktası olarak vurgulamıştır (Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Ghana, 2006). Afrika kıtası, artan enerji ve hammadde ihtiyacını karşılamak, bölgenin ticaret potansiyeli ve stratejik konumu bakımından Çin için önemlidir. Dahası bölgede ABD ve Çin arasında barışı koruma konusundaki iş birliği Çin'in barışçıl bir yükseliş/gelişim, sorumlu bir ulus imajını oldukça güçlendirmektedir (Zhou, 2017). Bu bağlamda, 2018'de Pekin'de Çin-Afrika İş birliği Forumu yapılmış, Çin ile Afrika Birliği Barış ve Güvenlik Konseyi (AUPSC) arasında iş birliği kurulmuştur. Barışı koruma operasyonlarına destek faaliyetlerin de yürütüldüğü, Çin'in ilk deniz aşırı üssü yine Afrika'da, Cibuti'de kurulmuştur. Tesis, Çin için *Afrika kıtasına açılan bir kapı* olarak yorumlanmıştır (Suciu, 2020). Çin'in BM misyonuna destek vererek ilk kez askeri birliklerini deniz aşırı konuşlandırdığı ülke yine Afrika kıtasındadır. Çin, BM tarafından Sudan ve Güney Sudan'da yürütülen üç misyona da katılım göstermiştir. Çin, bölgeye insansız hava araçları, tanksavar füzeleri ve zırhlı araçlar tesis ederek aktif katılımını zamanla güçlendirmiştir. Çin, muharebe birliklerinin konuşlandırılmasını içerecek şekilde barışı koruma katılımı profilini değiştirmiştir (Ministry of National Defense, 2021).

2005 yılında, Sudan'daki durumun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu tespit eden Güvenlik Konseyi kararı ile rızaya dayalı Birleşmiş Milletler Sudan Misyonu'nun (UNMIS) kurulmasına Çin olumlu oy kullanmıştır (UNSCR, 2005). Çin, Sudan hükümetiyle ülkeye BM barış güçlerini kabul etmesi için doğrudan temas kurmuştur. Çin daha agresif bir politika benimsemek isteyen diğer devletlere rağmen ev sahibi devletin rızası ilkesine bağlı kalarak Sudan'da istikrarı sağlamaya çalışmıştır. 2007'de Darfur'da barışı korumanın temel ilkelerine uygun olarak bir komuta ve kontrol birliği, Birleşmiş Milletler-Afrika Birliği,

UNAMID kurulmuş, Afrika kıtası dışından Darfur'a barış gücü gönderen ilk ülke Çin olmuştur. 2020 yılında görevini tamamlayan misyon, Çin'in Birleşmiş Milletler Daimi Temsilci Dai Bing tarafından şu şekilde değerlendirilmiştir.

Çin, 2007'den beri UNAMID'e barış gücü sağlayan ilk ülkelerden biri olarak çalışmıştır. Son 13 yılda, yaklaşık 5.000 Çinli barış gücü askeri görevlerini aktif olarak yerine getirmektedir. Çin, Sudan'da barışın inşasında olumlu bir rol oynamak için sürekli bir çaba içinde uluslararası toplumun geri kalanıyla birlikte çalışmaya hazırdır (2021).

Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi kararıyla, (UNSCR, 2011) Sudan'ın Abyei bölgesindeki acil duruma, Abyei için Geçici Güvenlik Gücü'nü (UNISFA) kurarak yanıt vermiş, misyon ateşkesi gözetmek gibi görevleri ile geleneksel bir barış gücü operasyonu özellikleri göstermiştir. Operasyona, 86 asker ile kıta ülkeleri dışında en çok asker sağlayan ülke Çin'dir (United Nations Peacekeeping, 2021). Misyon, bugün de Çin tarafından Abyei'de barış ve istikrar için önemli bir güç olarak değerlendirilmektedir (Bing, 2021). BM Güvenlik Konseyi, Güney Sudan'ın karşı karşıya olduğu durumu, bölgede uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu saptadığı ve "Güney Sudan Cumhuriyeti'nin egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğüne olan güçlü bağlılığını yeniden teyit ettiği" karar ile (UNSCR, 2011) ülkede Birleşmiş Milletler Misyonu (UNMISS) kurmuştur. Çin, söz konusu misyona önceki operasyonların aksine hatırı sayılır sayıda askeri birlikle destek vermiştir. 2013'te bölgedeki krizin ardından, Güvenlik Konseyi yeni bir kararla (UNSCR, 2014) misyonu güçlendirip ve görevini sivillerin korunması, insan haklarının izlenmesi ve insani yardımların ulaştırılması yönünde genişletmiştir. Çin de desteğini artırmış, UNMISS, Çin'in deniz aşırı ülkelere gönderilen ilk muharebe kuvvetleri olarak 2015 yılında 1000 kişiye ulaşmıştır (Lei, 2015). Çin'in bir BM barışı koruma misyonuna savaş birlikleriyle ikinci kez katkıda bulunuşu ise yine Afrika'da olmuştur. Mali'de, Birleşmiş Milletler Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonunu kuran (MINUSMA), Güvenlik Konseyi kararında (UNSCR, 2013) barışı korumada rıza, tarafsızlık ve meşru müdafaa dışında güç kullanmama temel ilkeleri teyit edilmiştir. Bu kararlar barışı koruma konusunda desteklediği temel prensiplerin onaylanmasının yanı sıra Çin, Mali'deki güvenlik güçlerinin varlığı ile nüfuzunu artırmış, personelini yabancı bir ortama uyarlama, diğer BM birlikleriyle ve Fransızca konuşulan bir ülkede çalışma deneyimi kazanma ve yeni askeri teçhizatı test etme şansını bulmuştur (Cabestan, 2018). Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki Birleşmiş Milletler Örgütü

Misyonu MONUSCO, -daha önceki ismi ile (MONUC)- Çin'in destek verdiği bir diğer önemli operasyondur. Misyonu kuran ve genişleten Güvenlik Konseyi kararlarında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin ülkesel bütünlüğü, egemenliği ve siyasi bağımsızlığı vurgulanmış, iç işlerine karışmama ilkesi ve başarı için barışı korumanın temel prensiplerine bağlılık şartı tekrarlanmıştır (UNSCR, 2010; UNSCR, 2013).

2015 yılında, Çin Devlet Başkanı, Barışı Koruma Liderler Zirvesi'nde BM Şartı'nda yer alan temel prensiplere ve barışı korumanın temel ilkelerine sürekli bağlılıklarını vurgulamış ve BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olarak Çin'in, 25 yıldır barışı koruma operasyonlarına katıldığını, barışı koruma operasyonları için büyük bir ordu ve fon sağlayıcısı olduğunu ve gelecekte de bu aktif rolü sürdüreceğini ifade etmiştir. Çin, aynı yıl BM Barışı Koruma Yeteneği Hazırlık Sistemi'ne (PCRS) katılmış ve 8000 askerden oluşan bir barışı koruma yedek gücü oluşturmuştur (Jinping, 2015).

Çin, barışı koruma operasyonları aracılığı ile diğer devletlerle askeri ve siyasi ilişkilerini geliştirme zemini bulmuştur. Bu dönem BM Barışı Koruma Operasyonları ile ilgili olarak ABD ile ilk kez Pekin'de bir istişare yapılmış, BRICS ülkeleri ile BM barışı Koruma Operasyonları'na ilişkin ilk müşavere mekanizmalarını oluşturmuştur. Çin, Vietnam ile barışı korumada iş birliğine dair memorandum imzalamış, İngiltere ile diyalog başlatmış, Pakistan ile protokol imzalamıştır. Aynı zamanda Barışı Koruma Merkezi, PLA ile yabancı askeri kuvvetlerin arasındaki ilişkileri geliştirmiştir. Çin silahlı kuvvetleri, 90'dan fazla ülke ve 10 uluslararası ve bölgesel kuruluşla barışı koruma konusunda iş birliği yapmıştır (The State Council Information Office, 2020). Barışı koruma operasyonlarındaki aktif rolü Çin'in küresel ilişkiler ağına daha yakından dahil olması için etkili bir strateji olmuştur (Bellamy, ve ark., 2004, s. 156). Çin, Asya Pasifik bölgesinde barışı koruma alanındaki iş birliğini de kapsayan barış ve güvenliğin sağlanması konusunda ASEAN ile ortak bir deklarasyon imzalamıştır (Centre For International Law, 2004). Afganistan'ın hem mali hem de siyasi olarak yeniden inşasına katkı sağlamış, barışı koruma operasyonları da dahil olmak üzere NATO ile tarihinde ilk kez diyalog kurmuştur (Zhongying, 2005). Dahası son dönemde ABD'nin bölgeden çekilmesine istinaden uzmanlar, BM kararı ile bölgede kurulacak olası bir barışı koruma operasyonuna Çin'in destek vereceğini öngörmektedir (Financial Times, 2021; South China Morning Post, 2021).

Tablo 1

Ülke İsmi	Misyon Kodu	Misyon Tipi	Personel Tipi (grup)	Toplam Özet
Çin	MINURSO	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Uzman	11
Çin	MINUSMA	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Asker	413
Çin	MINUSMA	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Memur	13
Çin	MONUSCO	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Asker	218
Çin	MONUSCO	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Memur	6
Çin	MONUSCO	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Uzman	8
Çin	UNAMID	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Asker	318
Çin	UNFICYP	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Polis	3
Çin	UNIFIL	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Asker	410
Çin	UNIFIL	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Memur	9
Çin	UNMISS	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Asker	1.031
Çin	UNMISS	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Memur	18
Çin	UNMISS	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Polis	10
Çin	UNMISS	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Uzman	5
Çin	UNTSO	Güncel Barışı Koruma Misyonu	Uzman	4

Kaynak: <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>

Sonuç

Çin, sahip olduğu yarı sömürge geçmişi ve uzun süren bağımsızlık mücadelesinin belirleyici olduğu müdahale karşıtı dış politika çizgisinin etkisiyle başlangıçta BM barışı koruma operasyonlarına oldukça şüpheyle yaklaşmıştır. Çin, Soğuk Savaş'ın ardından BM barışı koruma operasyonlarına dair bu temkinli tutumunu değiştirerek giderek artan şekilde misyonlara katılım sağlamıştır. Çin, çok taraflı bir uluslararası sistem hedefi çerçevesinde dış politikada daha uzlaşmacı stratejiler benimsemeye yönelmiş, dışa açılma, çok taraflılık, barışçıl gelişim nosyonunun bir parçası olarak, BM barışı koruma faaliyetlerine aktif şekilde destek vermiştir. ÇHC kurulduğunda uluslararası ilişkilerde eşit ve egemen bir devlet olarak var olma mücadelesi vermiştir. 2000'lerden itibaren ise uluslararası sistemde kendisini sorumlu ve küresel bir güç olarak inşa etme çabasına girmiş ve barışçıl gelişim nosyonunu benimsemiştir. Bu çerçevede öncelikle ABD, Japonya ve Batı ile ilişkilerini geliştirmeye ve BM başta olmak üzere uluslararası ve bölgesel örgütler ile küresel anlamda nüfuzunu artırmaya dönük adımlar atmıştır. Son birkaç 10 yıllık periyotta Çin'in Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonlarındaki aktif varlığı, bu eğiliminin sahadaki tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çin için, yükselen gücüne barışçıl bir kimlik kazandırmak operasyonlara destek vermesi noktasında en önemli motivasyondur. Öyle ki Çin, operasyonlara, son on yıllarda BM Güvenlik Konseyi diğer daimi üyelerinden daha fazla barışı koruma görevlisi sağlamaktadır ve aynı zamanda BM barışı koruma bütçesine finansal katkı veren ikinci büyük devlet konumundadır (United Nations Peacekeeping, 2021). Çin son 30 yılda, BM Şartı ilkeleri çerçevesinde

20'den fazla BM barışı koruma misyonuna 40.000'in üzerinde barış gücü göndermiştir (The State Council Information Office, 2020). Bu katılım, Çin'in, uluslararası sistemle bütünleşmiş ve istikrara katkı sağlayan küresel bir güç imajını güçlendirmesi ve dış politikada iş birliğine, çok taraflılığa ve barışçıl gelişim nosyonuna olan bağlılığını göstermesi bakımından önemli bir araçtır.

Çin, operasyonlara giderek artan bir şekilde destek vermekle birlikte BM Şartı "eşit egemenlik, güç kullanmama ve iç işlerine karışmama" prensipleri üzerine inşa ettiği müdahale karşıtı dış politikasının etkisi ile "tarafsızlık, güç kullanmama ve rıza" ilkelerini takip eden geleneksel barışı koruma konseptine bağlı kalmıştır. Çin, neredeyse bir yüzyıl önce belirlediği egemenliğe ve toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı, karşılıklı saldırmazlık, iç işlerine karışmama, barış içinde bir arada yaşamanın ilkelerini günümüzde de referans almakta ve müdahale karşıtı dış politika çizgisini korumaktadır (Xi, 2014). Bu çerçevede Çin, geleneksel barışı koruma konseptine destek vererek hem mutlak egemenlik anlayışını korumakta hem de kendisine biçtiği barış inşacısı devlet rolünü güçlendirerek Çin'in uluslararası toplumla etkileşim kurabileceği bir zemin yaratmaktadır. Bununla birlikte son dönemde, BM Şartı VII. Bölüm çerçevesinde konuşlandırılan, zorlama önlemlerine yaklaşan, barışı korumanın temel ilkelerinin esnetilebildiği yeni nesil barışı koruma operasyonlarının sayısı giderek artmaktadır. Çin için gelecek mücadele alanı, barışa zorlamaya yaklaşan bu operasyonlara olan talep karşısında, geleneksel barışı koruma konseptini sürdürüp sürdüremeyeceği olacaktır.

Ek Beyan / Declaration

Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.

There is no potential conflict of interest in this study.

The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

Balcı, Ç. (2022). Çin'in devrim tarihi: Aşamalar ve olasılıklar. *Teori ve Politika*, (85), 213-278.

Bellamy, A. J., Williams, P. and Stuart, G. (2004). *Understanding peacekeeping*. Cambridge: Polity Press.

Best, A., Hanhimaki, J., A.Maiolo, J. and Kirsten E. Schulze. (2006). *Uluslararası siyasi tarih 20. yüzyıl*. Yayın Odası.

Bing, D. (2021, 07 27). *Remarks by ambassador Dai Bing at Security Council open debate on UNAMID*. Erişim tarihi: 22.04.2021, <http://chnun.chinamission.org.cn/eng/hyyfy/t1895433.htm>.

Bing, D. (2021, 04 26). *Remarks by ambassador Dai Bing at Security Council open VTC on UNISFA*. Erişim tarihi: 22.04.2021, <http://chnun.chinamission.org.cn/eng/hyyfy/t1871970.htm>.

Brahimi, L. (2000, August 21). *Report of the panel on United Nations peace operations*. Erişim tarihi: 22.06.2021, <https://www.un.org/ruleoflaw/files/brahimi%20report%20peacekeeping.pdf>.

Brown, K. (2013, September 17). *Is China's non-interference policy sustainable?* Erişim tarihi: 20.03.2022, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-24100629>.

Carlson, A. (2004). Helping to keep the peace (albeit reluctantly): China's recent stance on sovereignty and multilateral intervention. *Pacific Affairs*, 77(1), 9-27.

Cabestan, J.-P. (2018). *Special report; China's evolving role as a UN peacekeeper in Mali*. Washington: United States Institute of Peace.

Callahan, W. A. (2005). How to understand China: The dangers and opportunities of being a rising power. *Review of International Studies*, 31(4), 701- 714.

Centre For International Law. (2004, November 29). *2004 plan of action to implement the joint declaration on Asean-China Strategic partnership for peace and prosperity*. Erişim tarihi: 22.04.2021, <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/02/2004-Plan-of-Action-to-Implement-ASEAN-China-Joint-Declaration-1.pdf>.

Centre For International Law. (2009, November 18). *Memorandum of*

understanding between the association of Southeast Asian Nations (Asean). Erişim tarihi: 22.04.2021, <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/2009-Memorandum-of-understanding-between-the-ASEAN-and-China-on-coop-in-Non-Traditional-Security-Issues.pdf>.

Cheng, J. Y.-S. and Zhang, F. W. (1999). Chinese foreign relation strategies under Mao and Deng: A systematic and comparative analysis. *Philippine Journal of Third World Studies*, 14(3), 91-114.

Ekrem, N. (2003). *Çin Halk Cumhuriyeti dış politikası*. Ankara: ASAM.

Fairbank, J. K. and Goldman, M. (2006) *China a new history*. Harward University Press.

Financial Times. (2021, July 6). *China watches Afghanistan anxiously as the US withdraws*. Erişim tarihi: 22.06.2021, <https://www.ft.com/content/49d266c6-a6c2-4ab2-bf52-ed34d72b22c1>.

Fung, C. J. (2015). Global South solidarity? China, regional organisations, and intervention in the Libyan and Syrian civil wars. *Third World Quarterly*, 33-50.

Fung, C. J. (2016). What explains China's deployment to UN Peacekeeping operations? *International Relations of the Asia-Pacific*, 16(3), 409-441.

Gaddis, J. L. (2008). *Soğuk Savaş, pazarlıklar, casuslar, yalanlar, gerçek*. İstanbul: YKY.

Gill, B. and Huang, C.-H. (2013). The People's Republic of China. In A. Bellamy and J. Williams (Eds.), *Providing peacekeepers the politics, challenges, and future of United Nations peacekeeping contributions* (pp. 139-157). Oxford: Oxford University Press.

Gill, B. and Huang, C.-H. (2009). China's expanding role in peacekeeping: prospects and policy implications. *SIPRI Policy Paper 25*, Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute.

Gowan, R. (2020, September 14). *China's pragmatic approach to UN peacekeeping*. Erişim tarihi: 23.05. 2021, <https://www.brookings.edu/articles/chinas-pragmatic-approach-to-un-peacekeeping/>.

Group of 77 South Summit. (2000). *Declaration of the South summit Havana, Cuba, 10-14 April*. Erişim tarihi: 13.05. 2021, http://www.g77.org/summit/Declaration_G77Summit.htm.

China.org.cn. (2021). *Chinese People's Political Consultative Conference*. Erişim tarihi: 23.05. 2021, <http://www.china.org.cn/english/27750.htm>.

United Nations China. (2002, November 4). *Joint declaration of ASEAN and China on cooperation in the field of non-traditional security issues*. Erişim tarihi: 23.05. 2021, <http://www.china-un.ch/eng/zgbd/zgwjzc/t85876.htm>.

Huang, M.-H. and Chu, Y.-h. (2009). Exploring theoretical implications of the rise of China: A critique on mainstream international relations perspectives. In Q. Zhao, and G. Liu (Eds.), *Managing the China challenge global perspectives* (pp. 41-61). London: Routledge.

ICG. (2009, April 17). *China's growing role in UN Peacekeeping Asia report 166*. Erişim tarihi 20.03.2022, <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/china/china-s-growing-role-un-peacekeeping#:~:text=Overall%2C%20China's%20growing%20role%20is,already%20making%20a%20significant%20contribution>.

Jinping, X. (2015, 09 29). *Xi Jinping attends and addresses UN leaders' summit on peacekeeping*. Erişim tarihi: 03.06.2021, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpdmgjxgsfwbcxlhgcl70zxnlfh/t1304147.shtml.

Jintao, H. (2012, November 16). *Report of Hu Jintao to the 18th CPC national congress*. Erişim tarihi: 22.07.2021, http://www.china.org.cn/china/18th_cpc_congress/2012-11/16/content_27137540_11.htm.

Lam, W. W.-L. (2006). *Chinese politics in the Hu Jintao era : New leaders, new challenges*. New York: An East Gate Book.

Lei, H. (2015, 01 16). *Foreign ministry spokesperson Hong Lei's regular press conference on january 16, 2015*. Erişim tarihi: 19.03.2021, <http://fj.china-embassy.org/eng/fyrth/t1229027.htm>.

Liu, T. (2012). China and responsibility to protect: maintenance and change of its policy for intervention. *The Pacific Review*, 25(1), 153-173.

Liu, Z. (2009, July 24). *Statement by ambassador Liu Zhenmin at the plenary session of the General Assembly on the question of "responsibility to protect"*. Erişim tarihi: 05.02.2022, <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceun/eng/hyyfy/t575682.htm>.

Medeiros, E. S. and Fravel, M. T. (2003, December). China's new diplomacy. *Foreign Affairs*, 82(6), s. 23-35. Erişim tarihi: 19.03.2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2003-11-01/chinas-new-diplomacy>.

Ministry of Foreign Affairs of The People's Republic of China. (2021). *President Jiang Zemin visited the United States*. Erişim tarihi: 22.06.2021, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18030.shtml.

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. (2014). *Conclusion of the "Sino-Soviet treaty of friendship, alliance and mutual assistance"*. Erişim tarihi: 19.03.2021, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18011.shtml#:~:text=On%2014%20February%201950%2C%20the,mutual%20Assistance%22%20and%20other%20agreements.ve&text=14%20August%201945.-,The%20%22Sino%2DSoviet%20Treaty%20of%20Friendship%2.

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. *China and Russia: partnership of strategic coordination*. Erişim tarihi: 19.05.2021, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18028.shtml.

Ministry of National Defense. (2021). *Overseas operations peacekeeping*. Erişim tarihi: 03.03.2022, http://eng.mod.gov.cn/news/node_48742_2.htm.

Moak, K. and Lee, M. W. (2015). *Deng Xiaoping theory*. New York: Macmillan.

Mohan, C. R. (2004). Debating China's 'peaceful rise': The rhyme of the ancient mariner. *Economic and Political Weekly*, 39(33), 3699-3702.

Peng, T. C. (2000). The history of Chinese Taiwan. *Chinese American Forum*, 15(4), 38-40.

Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN. (2005, 06, 07). *Position paper of the People's Republic of China on the United Nations reforms*. Erişim tarihi: 02.04.2022, http://chnun.chinamission.org.cn/eng/chinaandun/zzhgg/200506/t20050607_8412070.htm.

Richardson, S. (2010). *China, Cambodia, and the five principles of peaceful coexistence*. New York: Columbia University Press.

Rogers, P. D. (2007). China and United Nations peacekeeping operations in Africa. *Naval War College Review*, 60(2), 73-93.

Stahle, S. (2008). China's shifting attitude towards United Nations peacekeeping. *The China Quarterly*, 195, 631-655.

Shogo, S. (2012). Why does China participate in intrusive peacekeeping?

Understanding paternalistic Chinese discourses on development and intervention. In M. Lanteigne and M. Hirono (Eds.) *China's evolving approach to peacekeeping* (pp. 29-43). New York: Routledge.

South China Morning Post. (2021, April 16). *China may send peacekeeping force to Afghanistan after US troops leave, observers say*. Erişim tarihi: 19.03.2021, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3129707/china-may-send-peacekeeping-force-afghanistan-after-us-troops?module=perpetual_scrollvepgtype=articlevecampaign=3129707.

Suciu, P. (2020, May 11). *China's naval base in Africa is getting bigger. Is a network of bases next?* Erişim tarihi: 29.03.2021, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/chinas-naval-base-africa-getting-bigger-network-bases-next-153146>.

Sunghee, C. (2019). China's participation in UN peacekeeping operations since the 2000s. *Journal Of Contemporary China*, 28(117), 482–498.

Swaine, M. D. and Tellis, A. J. (2000). *Interpreting China's grand strategy*. CA: RAND Corporation. Erişim tarihi: 19.07.2021, https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB61.html.

The State Council Information Office of The People's Republic of China. (2000, October). *China's national defense in 2000*. Beijing: Erişim tarihi: 21.04.2021, <http://www.china.org.cn/e-white/2000/20-6.htm#c>.

The State Council Information Office of The People's Republic of China. (2004, December 27). *White paper: China's national defense in 2004*. Erişim tarihi: 18.05.2022, <http://en.people.cn/whitepaper/defense2004/defense2004.html>.

The State Council Information Office of The People's Republic of China. (2005, December 12). *China's peaceful development road*. Erişim tarihi : 18.05.2022 <https://www.fmprc.gov.cn/ce/cegv/eng/zywjyjh/t227733.htm>.

The State Council Information Office of The People's Republic of China. (2020, September). *China's armed forces: 30 years of UN peacekeeping operations*. Beijing.

Tse-tung, M. (1949, June 30). *On the people's democratic dictatorship*. Selected Works of Mao Tse-tung: Erişim tarihi: 19.03.2021, https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-4/mswv4_65.htm.

United Nations. (1985). *The history of UNCTAD 1964-1984*. New York: UNOG Library.

United Nations. (2004). *A more secure world: Our shared responsibility report of the high-level panel on threats, challenges and change*. United Nations Department of Public Information.

United Nations. China. Erişim tarihi: 01.08.2021, <https://peacekeeping.un.org/en/china>.

United Nations. UNMISS. Erişim tarihi: 01.08.2021, <https://unmiss.unmissions.org/about>.

United Nations Peacekeeping. *Troop and police contributors*. Erişim tarihi: 22.03.2021, <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>.

UNSC. (1981, December 14). *Security Council official records, 36th year, 2313th meeting*. Erişim tarihi: 10.03.2022, <https://digitallibrary.un.org/record/551728?ln=en>.

UNSC. (1999, Mart 24). *S/PV.3988*. Erişim tarihi: 19.03.2021, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20SPV3988.pdf>.

UNSC. (2005, September 14). *S/PV.5261*. Erişim tarihi: 19.03.2021, <https://undocs.org/en/S/PV.5261>.

UNSCR. (1981, December 14). *S/RES/495*. Erişim tarihi: 04.03.2022, <https://digitallibrary.un.org/record/26750/usage>.

UNSCR. (2002). *S/RES/1410*. Erişim tarihi: 19.03.2021, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/387/02/PDF/N0238702.pdf?OpenElement>.

UNSCR. (2005, March 24). *United Nations Security Council resolution. S/Res/1590* : Erişim tarihi: 12.03.2022, [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1590\(2005\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1590(2005)).

UNSCR. (2010). *S/RES/1925*. Erişim tarihi: 19.03.2021, [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1925\(2010\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1925(2010)).

UNSCR. (2011). *S/RES/1990*. Erişim tarihi: 19.03.2021, [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1990%20\(2011\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1990%20(2011)).

UNSCR. (2011). *S/RES/1996*. Erişim tarihi: 19.03.2021, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1996>.

UNSCR. (2013). *S/RES/2086*. Erişim tarihi: 19.03.2021, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2086>.

UNSCR. (2013). *S/RES/2100*. Erişim tarihi: 20.03.2021, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2100>.

UNSCR. (2014). *S/RES/2155*. Erişim tarihi: 21.03.2021, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2155>.

Van Eekelen, W.F. (1967). *Indian foreign policy and the border dispute with China*. Dordrecht: Springer.

Wang, H. (2017). Çin'in yirminci yüzyılı devrim, geri çekilme ve eşitliğe giden yol (Ü. Şenesen, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.

Waltz, K. and Quester, G. H. (1982). *Uluslararası ilişkiler kuramı ve dünya siyasal sistemi*. Ankara: SBF Basımevi.

Whiting, A. S. (1989). Foreign Policy of China. In R. C. Macridis (Eds.), *Foreign policy in world politics, states and regions*. Prentice- Hall.

Xi, J. (2014, June 28). *Carry forward the five principles of peaceful coexistence to build a better world through win-win cooperation*. Erişim tarihi: 11.04.2022, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/201407/t20140701_678184.html#:~:text=Echoing%20this%20historical%20trend%2C%20China,mutual%20benefit%2C%20and%20peaceful%20coexistence.

Yong, O. K. (2005). Securing a win-win partnership for ASEAN and China. In S. Swee-Hock, S. Lijun, and C. K. Wah (Eds.), *ASEAN-China relations: Realities and prospects* (pp. 19-26). Singapore: ISEAS.

Zemin, J. (2000, September 7). *Statement by president Jiang Zemin of the People's Republic of China at the millenium summit of the United Nations*. Erişim tarihi: 20.06.2021, <https://www.un.org/press/en/2000/20000907.sc6919.doc.html>.

Zhang, Y. (1996). China and UN peacekeeping: From condemnation to participation, international peacekeeping. *International Peacekeeping*, 3(3), 1-15.

Zhang, Y. (2004, October 27). *Statement by ambassador ZHANG Yishan, deputy permanent representative of China at 4th committee of GA 59th session on United Nations peacekeeping operations*. Erişim tarihi: 20.08.2021, <https://www.fmprc.gov.cn/ce/ceun/eng/ldhy/ld59/t168416.htm>.

Zhao, S. (2013). Chinese foreign policy as a rising power to find its rightful place. *Perceptions*, XVIII(1), 101-128.

Zhongying, P. (2005). China's changing attitude to UN peacekeeping. *International Peacekeeping*, 87-104.

Zhou, B. (2017, November 15). How China can improve UN peacekeeping. *Foreign Affairs*. Erişim tarihi: 20.06.2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-15/how-china-can-improve-un-peacekeeping>.